

Yrd. Doç. Dr. Özge Yücel Dericiler
Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi

**Sosyal Haklar ve
İnsan Hakları Hukuku
Çerçevesinde
Devletin Yükümlülükleri**

Refah Devletinin Krizi Ekseninde Bir İnceleme

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	VII
KISALTMALAR.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM REFAH DEVLETİNİN KRİZİ EKSENİNDE SOSYAL HAKLAR

I. Terminoloji: Sosyal Devlet mi Refah Devleti mi?.....	13
II. Sosyal Devletten Refah Devletine Giden Süreç	16
A. Modern Devlet ve Sosyal Hakların Gelişimi.....	19
1. Feodal Toplumdan Rasyonel Bireyler Toplumuna	19
2. Sosyal Adaletsizlik Karşısında Birey	25
a. Sosyal Devletin Politik Ekonomisi ve Sosyal Hakların Filizlenmesi.....	27
b. Pozitif Hukukta Sosyal Haklar.....	35
aa. Sosyal Hakların Normatifleşme Süreci	35
bb. Ekonomik Haklar, Sosyal Haklar ve Kültürel Haklar Ayrımı.....	38
cc. Program Hükümler-Pozitif Hükümler Tartışması.....	45
dd. Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda Hakların Sınıflandırılma Süreci ve Sosyal Haklar	48

3. Sosyal Hakların Düşünsel Temelleri ve Çeşitli Sınıflandırma Biçimleri.....	54
a. Berlin’de Pozitif ve Negatif Özgürlük	55
b. Temel Sınıflandırma Biçimleri	57
c. Sosyal Haklar ve İnsan Onuru	65
B. Refah Devleti, Kriz ve Görünümleri.....	68
1. Refah Devleti ve Refah Rejimleri	68
2. Refah Devleti ve Sosyal Politika	77
3. Refah Devletinin Krizi.....	81
4. Kriz Kıskaçında Sosyal Haklar	98
5. Kriz, Sosyal Haklar ve Kadınlar	102
a. Refah Devleti, Aile ve Kadının Görünmeyen Emegi.....	103
b. Kadınlar ve Sosyal Haklar.....	110
C. Sosyal Haklara Etki Eden Diğer Güncel Dinamikler	113
1. Küreselleşme ve Egemenliğin Dönüşümü	113
2. Sosyal Hukuk Devleti?	116
D. Değerlendirme	120

İKİNCİ BÖLÜM
ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI
HUKUKUNDA SOSYAL HAKLAR VE
DEVLETİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. Genel Olarak.....	125
A. İnsan Haklarının Bütünselliği İlkesi	128
B. Ekonomik-Sosyal Hakların Hukukî Temelleri	129
C. İnsan Hakları Teorisinde Devletin Yükümlülükleri	130
II. BM Sistemi’nde Ekonomik-Sosyal Haklar	136
A. BM’nin İnsan Haklarına ilişkin Genel Sistematiği	136
1. BM Sözleşmeleri ile Kurulan Komiteler	136
2. BM Şartı ile Kurulan Mekanizmalar	140

B. Ekonomik-Sosyal Hakların Denetimi ve Gerçekleştirilmesi	141
1. BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (ESKHS)	141
2. BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi:	144
a. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin Kuruluşu ve Görevleri	144
b. Periyodik Raporların Gönderilmesi ve Değerlendirilmesi:	148
c. Komite Tarafından Yapılan Denetime Yönelik Eleştiriler	152
3. ESKHS'nin Gerçekleştirilmesine İlişkin Devlet Yükümlülükleri ve Sözleşme'nin İhlalini Oluşturan Haller	154
a. 1986 Limburg İlkeleri.....	156
b. ESKHK'nin 3 No'lu Genel Yorumu.....	158
c. 1997 Maastricht Rehber İlkeleri:.....	166
aa. İcrai Fiiller Yoluyla İhlâl:	167
bb. İhmalî fiiller yoluyla ihlâl:	168
4. Uluslararası Teknik Yardım ve İşbirliğinin Anlamı.....	169
5. Sözleşme Hükümlerinin İç Hukukta Uygulanması.....	171
C. ESKHS'ye Ek İhtiyarî Protokol (ESKHS/EP)	174
III. Uluslararası Çalışma Örgütü Sisteminde Ekonomik-Sosyal Haklar	179
A. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Kuruluşu ve Yapısı....	179
1. Üçlü Yapı	181
2. ILO Bildirgeleri	182
B. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün İşleyişi ve Denetim Mekanizmaları.....	184
1. Uluslararası Çalışma Standartlarının Belirlenmesi	184
2. ILO Denetim Usulleri.....	187
a. Olağan Denetim Mekanizması: Periyodik Raporlar Üzerinden Yapılan Denetim	187
aa. Bağımsız Uzmanlar Komitesi.....	188

bb. Üçlü Konferans Komitesi	189
b. Özel Denetim Mekanizmaları.....	190
aa. Sendikaların Şikâyetleri	190
bb. Devletlerarası Şikâyet Yolu	191
c. Sendika Özgürlüğüne İlişkin Özel Şikâyet Yolu	193
C. ILO Denetim Sistemine İlişkin Değerlendirme	194
IV. Avrupa Konseyi Sisteminde Sosyal Haklar.....	197
A. Avrupa Konseyi	197
B. Avrupa Sosyal Şartı ve Ek Protokoller	197
1. 1961 Tarihli Avrupa Sosyal Şartı	198
2. Avrupa Sosyal Şartı'na Ek Protokol.....	201
3. Avrupa Sosyal Şartı'nı Değiştiren Protokol (Torino Protokolü/ Değiştirilmiş Avrupa Sosyal Şartı).....	202
4. Avrupa Sosyal Şartı'na Toplu Şikâyet Sistemi Getiren Ek Protokol.....	203
5. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı	205
6. Avrupa Sosyal Şartı Denetim Mekanizması: Avrupa Sosyal Haklar Komitesi.....	209
a. Periyodik Raporlara İlişkin Denetim	210
b. Toplu Şikâyet Usulüne İlişkin Denetim.....	212
c. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nin Denetimine Yönelik Eleştiriler.....	214
C. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)	216
V. İnsan Haklarına İlişkin Diğer Bölgesel Sistemler	216
A. Afrika Birliği Örgütü	217
B. Amerikan Devletleri Örgütü	219
VI. Sosyal Hakların Dava Edilebilirliği (Justiciability).....	220
A. Dava Edilebilirlik Kavramı	221
B. Sosyal Hakların Dava Edilebilir Olmadığına İlişkin Temel Tezler	222
C. Sosyal Hakların Dava Edilebilirliğine İlişkin Temel Araçlar	230
1. İnsan Haklarının Bölünmezliği İlkesi.....	231

2. Devlet Yükümlülüklerine İlişkin Üçlü Tipoloji	232
3. Derhal Uygulanacak Hükümler ve Asgari Çekirdek Yükümlülükler	233
4. Uluslararası Hukukta Sosyal Hakların Yargısal ve Yarı- yargısal Yollarla Korunması	238
a. İnsan Hakları Komitesi'nce Yapılan Denetim	239
b. AIHM Tarafından Yapılan Denetim	241
c. Avrupa Sosyal Haklar Komitesi'nce Yapılan Denetim ..	251
5. ESKHS'ye Ek İhtiyari Protokol.....	254

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEZAVANTAJLI GRUPLAR, SOSYAL HAKLARI VE DEVLETİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

I. Genel Olarak.....	257
II. Uluslararası Hukuk ve Kadın	259
A. Kadın Haklarının Uluslararası Hukuka Dâhil Olması	260
B. Uluslararası İnsan Hakları Belgelerinde Kadınlar ve Sosyal Hakları	262
1. Çalışma Hayatında Kadın-Erkek Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Uluslararası Çalışma Standartları.....	262
2. ESKHS	265
3. Avrupa Sosyal Şartları	267
4. CEDAW	269
5. Viyana Deklarasyonu ve Eylem Planı	273
6. Pekin Deklarasyonları.....	275
a. Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu.....	275
b. Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Bildirgesi	279
7. CEDAW Ek İhtiyari Protokolü:	280

8. CEDAW Komitesi Genel Tavsiye Kararları Çerçevesinde Kadının Ekonomik ve Sosyal Durumu	282
9. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakları Kullanmada Erkek ve Kadınlara Eşitlik Sağlanmasına Dair 16 No'lu Genel Yorum.....	287
C. Küreselleşme, Sosyal Politika ve Kadına Karşı Şiddet Üzerindeki Etkilerine İlişkin BM Raporları	293
III. Uluslararası İnsan Hakları Hukukuna Yönelik Feminist Eleştiriler	302
A. İnsan Haklarının Feminist Eleştirisi.....	302
B. Kadının Ekonomik-Sosyal Hakları.....	314
C. Değerlendirme	317
IV. Diğer Dezavantajlı Gruplar	320
A. Çocuklar.....	320
B. Yaşlılar.....	328
C. Engelliler.....	331
D. Azınlıklar	338
DEĞERLENDİRME.....	347
KAYNAKÇA	357